

Дудник С.О.

аспірант

Полтавський університет економіки і торгівлі

Dudnyk Svetlana

Postgraduate Student

Poltava University of Economics and Trade

БАЗОВІ КОНЦЕПТИ, СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

BASIC CONCEPTS, ESSENCE, AND ROLE OF INNOVATION MANAGEMENT IN THE HOTEL BUSINESS

Сучасні підприємства готельного бізнесу, під впливом висхідних потреб споживачів, посилення конкуренції та швидкого впровадження технологічних інновацій, усе частіше стикаються з необхідністю оптимізації витрат, підвищення якості послуг і зміцнення своєї репутації. При цьому інновації та заходи, спрямовані на їх створення, впровадження й розвиток, вважаються ключовими чинниками розвитку всіх суб'єктів господарювання у готельній сфері. Відтак, метою статті є дослідження сутності та ролі інноваційного менеджменту в готельному бізнесі. Досягнення окресленої мети реалізовано через застосування методів, синтезу, порівняння та узагальнення наукових джерел, а також практичних кейсів із впровадження інновацій у готельному бізнесі. У межах дослідження наголошується на тому, що інноваційна діяльність суб'єктів господарювання відіграє ключову роль у створенні готельного продукту. Нововведення сприяють підвищенню якості послуг, оптимізації витрат, зміцненню конкурентних позицій та задоволенню динамічних потреб споживачів. Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка адаптивних моделей управління інноваціями для готельного бізнесу, аналіз впливу цифрових технологій на його конкурентоспроможність та оцінка економічної ефективності інноваційних впроваджень.

Ключові слова: потреби споживачів, інновації, покращення конкурентоспроможності, якість послуг, довгострокове зростання.

Modern hospitality businesses, under the influence of rising consumer demands, increasing competition, and the rapid implementation of technological innovations, are increasingly facing the need to optimize costs, improve service quality, and strengthen their reputation. At the same time, innovations and measures aimed at their creation, implementation, and development are considered key factors for the development of all business entities in the hospitality industry. Therefore, the purpose of the article is to explore the essence and role of innovation management in the hotel business. The achievement of the outlined goal was accomplished through the application of methods such as synthesis, comparison, and generalization of scientific sources, as well as practical cases of innovation implementation in the hotel industry. The research highlights the fact that the innovative activities of business entities play a decisive role in the production of hotel products, as innovations contribute to improving service quality, optimizing costs, strengthening competitive positions, and meeting the changing needs of consumers. This activity interacts with the innovation process through planning, organization, motivation, and control over the activities of business entities within the hotel industry. Therefore, innovation activity and the innovation process are interconnected components that function effectively thanks to innovation management. This management involves a continuous cycle that encompasses planning, organization, control, and adjustment of strategies and actions aimed at the innovative development of the hotel business. Proper alignment of this interconnection promotes adaptation to market changes, enhances competitiveness, and ensures sustainable growth of the enterprise. Promising directions for further research include the development of adaptive innovation management models for the hotel industry, the analysis of the impact of digital technologies on its competitiveness, and the evaluation of the economic efficiency of innovation implementations.

Keywords: consumer needs. Innovations, improvement of competitiveness, service quality, long-term growth.

Постановка проблеми. Сучасні підприємства готельного бізнесу, під впливом висхідних потреб споживачів, посилення конкуренції та швидкого впровадження технологічних інновацій, усе частіше стикаються з необхідністю оптимізації витрат, підвищення якості послуг і зміцнення своєї репутації. При цьому

інновації та заходи, спрямовані на їх створення, впровадження й розвиток, вважаються ключовими чинниками розвитку всіх суб'єктів господарювання у готельній сфері.

Так, впровадження нових автоматизованих систем управління, клієнтських чат-ботів, систем бронювання

та смарт-кімнат сприяє скороченню витрат на персонал, зниженню енергоспоживання та підвищенню операційної ефективності. Екологічні ініціативи, зокрема зелені готелі, використання відновлюваних джерел енергії, впровадження енергоефективних рішень та зменшення відходів, приваблюють гостей, які цінують сталий розвиток та прагнуть робити свідомий вибір. Використання великих даних і штучного інтелекту дозволяє прогнозувати попит, виявляти ринкові тенденції та оперативно коригувати управлінські стратегії, що підвищує стійкість бізнесу навіть у кризові періоди.

Водночас готельний бізнес, який не впроваджує інноваційні підходи, ризикують втратити конкурентоспроможність через обмежені можливості адаптації до змін ринку та споживчих вимог. Такі заклади можуть залишатися життєздатними завдяки лояльній клієнтській базі, однак їхній розвиток у довгостроковій перспективі значно обмежений.

Таким чином, інновації є не просто бажаними, а критично необхідними для успішного розвитку підприємств готельного бізнесу, а впровадження інноваційного менеджменту в їх діяльність сприяє підвищенню конкурентоспроможності, покращенню клієнтського досвіду та забезпеченню довгострокового зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які досліджують проблеми реалізації інноваційного менеджменту, зокрема в готельному бізнесі, можна виділити Антонюка Л.Л., Поручника А.М., Савчука В.С. [1], Мельник Ю.М., Сагер Л.Ю., Сигиду Л.О. [9]. Ці науковці здійснили значний вклад у розвиток теоретичних і практичних аспектів реалізації інноваційного менеджменту. Цінними також є напрацювання Дудар Т.Г. та Мельниченко В.В. [5], які дослідили питання інтеграції інноваційних стратегій у бізнес-процеси суб'єктів господарювання, акцентуючи увагу на необхідності їх адаптації до змінюваних ринкових умов.

Разом з тим, дослідження базових концептів, сутності та ролі інноваційного менеджменту в готельному бізнесі залишаються недостатньо висвітленими у наукових працях.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження базових концептів, сутності та ролі інноваційного менеджменту в готельному бізнесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні роки сфера інноваційного менеджменту, його концепти та роль у розвитку готельного бізнесу стали перспективним напрямом наукових досліджень. Важливою особливістю цієї науки є багатогранність поглядів на визначення базового концепту «інновація». Тому, незалежно від часу та простору, існує постійна потреба в його конкретизації, узагальненні та дослідженні пов'язаної з ним концептуальної бази (концептики) [11].

У зв'язку з цим актуальним є питання обґрунтування змісту концепту «інновація», зважаючи на його значущість для розвитку бізнесу. Так, аналіз сучасних підходів до інтерпретації змісту концепту «інновація», представлених у зарубіжній спеціалізованій літературі, наведено в табл. 1.

З наведених визначень (табл. 1), очевидно, що підходи закордонних учених, хоча і не дозволяють отримати цілісне уявлення про концепт «інновація», в більшості випадків розуміють його як інструмент та частину заходів з максимізації прибутку, здобуття конкурентних переваг чи втілення нової ідеї в життя [3; 5–6; 10; 14–15].

Українські вчені зробили свій внесок у дослідження концепту «інновація». Так, аналіз сучасних підходів до трактування інновації, які представлені у вітчизняній спеціалізованій літературі, наведено у табл. 2.

Так, підходи вітчизняних учених, представлених в таблиці, трактують концепт «інновація» як процес або спосіб реалізації нової ідеї, удосконалення технології, продукту чи послуги [1; 4; 7; 13].

На наш погляд, під інновацією слід розуміти впровадження нових ідей, методів, технологій або продуктів, які дозволяють значно покращити або змінити наявні процеси, продукти чи послуги. Інновація може включати в себе як радикальні зміни, так і поступові поліпшення. Наприклад, замість традиційної реєстрації за допомогою паперових форм та очікування в черзі на стійці реєстрації, готель може впровадити мобільний додаток, через який гості зможуть здійснювати реєстрацію та отримувати ключі від номерів без фізичного контакту з персоналом. Ця інновація є прикладом поступового поліпшення, яке значно покращує досвід гостей і оптимізує внутрішні процеси готелю. Разом з тим підприємство може замінити традиційний

Таблиця 1

Аналіз сучасних підходів до концепту «інновації» у зарубіжній спеціалізованій літературі

Автор	Характеристика терміну «інновації»	Конкретизація змісту
Друкер П.Ф. [6]	Це специфічний інструмент підприємств	Інструмент та частина заходів, що максимізації прибутку
Ніксон Ф. [5]	Це сукупність технічних, виробничих та комерційних заходів, які зумовлюють появу на ринку нових та покращених промислових процесів та обладнання	
Портер М. [3]	Це можливість здобуття конкурентних переваг	Інструмент здобуття конкурентних переваг
Санто Б. [10]	Це такий суспільно техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів призводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій	
Шумпетер Й. [14]	Це комерційне впровадження нової продукції або нових засобів виробництва	Інструмент втілення у життя нової ідеї
Кантер Р.М. [15]	Це втілення в життя будь-якої нової ідеї, що пропонує вирішення якоїсь проблеми	

Джерело: сформоване автором

Таблиця 2

Аналіз сучасних підходів до концепту «інновації» у вітчизняній спеціалізованій літературі

Автор	Характеристика терміну «інновації»	Конкретизація змісту
Антонюк Л. Л., Савчук В.С., Поручник А. М. [1]	Це нова концепція, або зміна існуючої бізнес-моделі, що підвищує її конкурентоспроможність на внутрішньому та світовому ринках	Процес втілення у життя нової ідеї
Харів П.С. [13]	Це результат інноваційної діяльності, який виявляється у формі наукових, технічних, організаційних або соціально-економічних нововведень і може бути отриманий на будь-якому етапі інноваційного процесу	
Зянько В.В. [7]	Це спосіб впровадження нововведень на практиці, акцентуючи увагу на виділенні двох основних категорій: «інновація як процес» та «інновація як продукт»	Спосіб впровадження нововведень
Декалюк О.В., Береза А.А. [4]	Це новостворені (застосовані) або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери	Новостворені і вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги

Джерело: сформоване автором

персонал на роботів та автоматизовані системи, які виконують всі функції – від реєстрації гостей до обслуговування в номерах. Ця інновація є прикладом радикальних змін, які повністю трансформують структуру роботи суб'єкту господарювання у сфері готельного бізнесу.

Відповідно до розуміння концепту «інновація», супутня концептика формується через інноваційну діяльність, яка в готельному бізнесі може бути визначена як інструмент або процес пошуку, розробки та впровадження нових ідей, продуктів і послуг. Наголошуємо, що інноваційна діяльність у готельному бізнесі є як інструментом, так і процесом, оскільки вона має дві ключові складові:

- Інструмент, який ми інтерпретуємо як засіб, що допомагає суб'єктам господарювання в готельному бізнесі досягати стратегічних цілей, підвищувати конкурентоспроможність, оптимізувати витрати та покращувати якість послуг.

- Процес, який ми розуміємо як безперервний цикл пошуку, розробки та впровадження нових ідей і технологій.

Відмітимо, що інноваційна діяльність суб'єкта господарювання відіграє визначальну роль у сфері виробництва готельного продукту, оскільки нововведення сприяють підвищенню якості послуг, оптимізації витрат, зміцненню конкурентних позицій та задоволенню висхідних потреб споживачів. Вона взаємодіє з інноваційним процесом через основні функції управління [3; 9; 11; 12; 15]. Узагальнюючи окреслене, пропонуємо виділити концептику, що сформована «інноваційною діяльністю» та «інноваційним процесом» та змістом їх взаємодії через ефективний інноваційний менеджмент (див. табл. 3).

Окреслений зв'язок зумовлений тим, що категорія «інноваційна діяльність» у готельному бізнесі здебільшого розглядається як вид діяльності, спрямованої на одержання інновацій, а «інноваційний процес» – як її

Таблиця 3

Поняття «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес» науковцями з економічної точки зору

Автор	Характеристика терміну «інноваційна діяльність»	Автор	Характеристика терміну «інноваційний процес»	Особливості зв'язку категорій
Мельник Ю.М., Сагер Л.Ю., Сигида Л.О. [9]	отримання нових або поліпшення наявних виробів, технологій, методів управління тощо	Краус Н.М. [15]	практичне використання нових технічних, організаційних, економічних, соціальних та інших рішень	Підхід до отримання інновацій (який визначає інноваційну діяльність) реалізується через практичне впровадження їх результатів (тобто інноваційний процес)
Mashika Hanna, Zelic Victoria, Kiziuon Alla, Maslyhan Roman et al [11]	використання науково-технічних результатів для отримання нових або поліпшення наявних виробів, технологій, методів управління	Мельник Ю.М., Сагер Л.Ю., Сигида Л.О. [9]	комплекс етапів, стадій, дій, пов'язаних з ініціюванням, розробленням і виготовленням продукції, технологій, що мають нові властивості	
Грицай О. [3]	цілеспрямований ланцюг подій по ініціації інновацій ... на ринку та їх подальшої дифузії	Твісс Б. [12]	безпосереднє перетворення наукового знання, наукових ідей, винаходів на нововведення	

Примітка:

* Основа окресленого зв'язку полягає в змісті інноваційної діяльності. Крім того, наочно доведено, що інновація – це не лише нові ідеї чи технології, а і їх практичне застосування, яке приносить користь або змінює наявні процеси, продукти чи послуги в готельному бізнесі.

Джерело: сформоване автором

практичне впровадження. При цьому, якщо інноваційна діяльність має чітку спрямованість на пошук нових ідей, технологій, підходів чи рішень, то інноваційний процес за цією спрямованістю формує певну етапність створення, розробки, впровадження та комерціалізації нових ідей, технологій, продуктів або послуг. Так, класичні етапами інноваційного процесу можуть бути представлені за змістом рис. 1. Так, послідовність етапів інноваційного процесу суб'єкта господарювання сфери готельного бізнесу охоплює низку етапів. Перший етап – народження нової ідеї; другий – аналіз і відбір ідей з точки зору їх життєздатності, ринкового потенціалу, здійсненності та економічної ефективності); третій – створення інновації (зокрема, розробка детальної концепції продукту або послуги); четвертий – підготовку до впровадження інновації; п'ятий етап – тестування інновації (для отримання зворотного зв'язку від користувачів); шостий – поширення інновації (широке впровадження в нові сфери); сьомий – впровадження інновації в конкретній області готельного бізнесу; восьмий – скорочення масштабів застосування інновації (внаслідок її заміни наступною). При цьому окреслений цикл є безперервним, оскільки нові ідеї постійно генеруються, впроваджуються та оновлюються, що забезпечує стійкий розвиток і конкурентні переваги в готельному бізнесі.

Інноваційний процес та інноваційна діяльність тісно пов'язані та взаємодіють через систему менеджменту задля ефективного впровадження та управління інноваціями. Ця взаємодія здійснюється через гнучкий цикл, що охоплює планування, організацію, контроль та коригування інноваційного курсу та дій з інноваційного розвитку готельного бізнесу. У цьому контексті основні цілі готельного інноваційного менеджменту можуть охоплювати [11]:

- задоволення потреб гостей;
- досягнення фінансової стабільності і прибутковості;
- розробку ефективних маркетингових стратегій;
- управління людськими ресурсами;
- забезпечення високого рівня сервісного обслуговування тощо.

Закономірно можна виділити низку аспектів інноваційного менеджменту в готельному бізнесі, серед яких:

- операційний інноваційний менеджмент (який передбачає застосування новітніх технологій і методів для оптимізації операційних процесів, таких як управління бронюваннями, автоматизація готельних систем та впровадження смарткімнат);

- інноваційне фінансове планування (яке передбачає використання нових підходів до фінансового управління, таких як прогнозування, використання аналітики великих даних для прийняття фінансових рішень, а також інвестицій в інноваційні технології);

- інноваційний маркетинг (який передбачає застосування нових маркетингових стратегій, зокрема цифрового маркетингу, персоналізованих кампаній, аналізу споживацьких даних для залучення та утримання клієнтів);

- інноваційне обслуговування гостей (яке передбачає використання сучасних технологій для покращення досвіду клієнтів);

- управління персоналом та виробничими процесами (які включають впровадження нових методів управління кадрами, розвитку корпоративної культури, а також на оптимізації виробничих процесів за допомогою автоматизації та роботизації);

- управління якістю (яке передбачає використання інноваційних підходів до контролю якості послуг, впровадження систем управління якістю, а також регу-

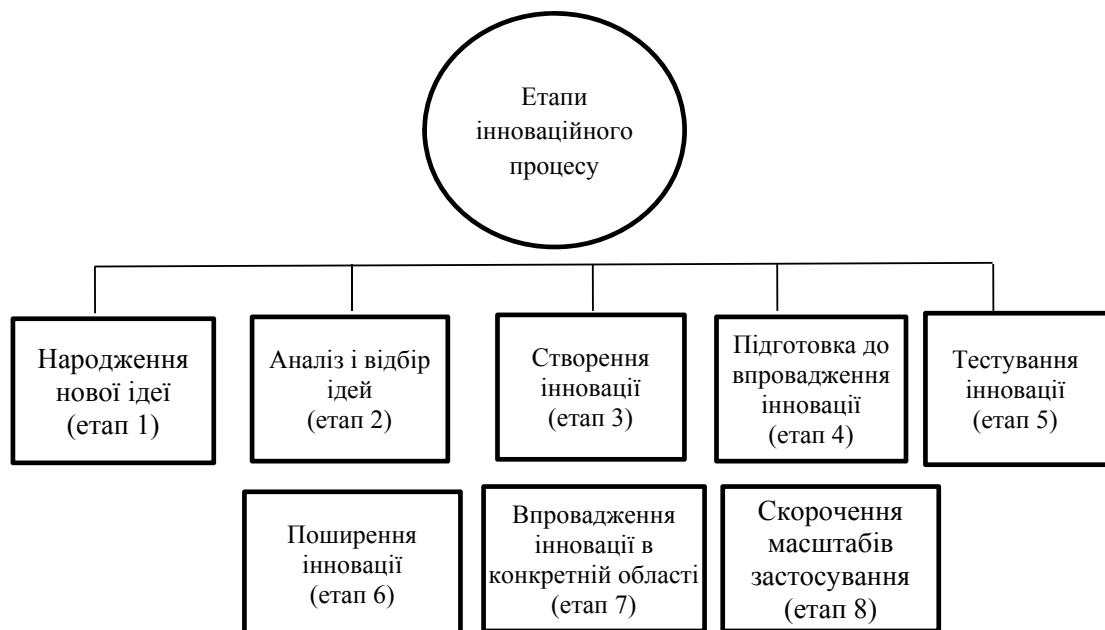

Рис. 1. Послідовність етапів інноваційного процесу суб'єкта господарювання сфери готельного бізнесу

Джерело: сформоване автором на основі [9; 11]

лярний моніторинг задоволення клієнтів з метою вдосконалення процесів та послуг).

Низький рівень інноваційної активності та повільні зміни в готельному бізнесі свідчать про недостатнє впровадження інноваційного менеджменту в цій галузі.

Висновки. У межах дослідження акцентовано увагу на тому, що інноваційна діяльність суб'єктів господарювання відіграє ключову роль у створенні готельного продукту. Нововведення сприяють підвищенню якості послуг, оптимізації витрат, зміцненню конкурентних позицій та задоволенню динамічних потреб споживачів. Ця діяльність взаємодіє з інноваційним процесом через планування, організацію, мотивацію та контроль за діяльністю суб'єктів господарювання, що належать до сфери готельного бізнесу.

За результатами дослідження доведено, що, інноваційна діяльність та інноваційний процес є

взаємопов'язаними складовими, які ефективно функціонують завдяки інноваційному менеджменту. Цей менеджмент формує безперервний цикл, що охоплює планування, організацію, контроль і коригування інноваційних стратегій та дій, спрямованих на інноваційний розвиток готельного бізнесу. Належне налаштування такого взаємозв'язку сприяє адаптації до змін ринку, підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню стійкого зростання підприємства.

Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка адаптивних моделей управління інноваціями для готельного бізнесу, аналіз впливу цифрових технологій на його конкурентоспроможність та оцінка економічної ефективності інноваційних впроваджень. Врахування цих аспектів сприятиме підвищенню рівня інноваційної активності готельного бізнесу та його успішному розвитку в умовах ринку.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації. Київ : КНЕУ, 2003. 394 с.
2. Гайдук, Л.А. Інновації як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємств України. *Наукові праці НДФІ*, 2014. № 1, С. 22–28.
3. Грицай О.І. Економічна сутність терміну «інноваційний процес». *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. 2010. № 3. С. 126–136.
4. Декалюк О.В., Береза А.А. Інноваційна діяльність корпорацій: міжнародний та вітчизняний досвід. *Вісник Хмельницького національного університету* 2011, № 2(1). С. 141.
5. Дудар Т.Г., Мельниченко В.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
6. Drucker Peter F.. *Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles*. New York: Harper & Row, 1985. 277 p.
7. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво в Україні: проблеми становлення і розвитку. Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2005. 263 с.
8. Краус Н.М. Інноваційний процес як основа формування механізму інноваційної інфраструктури: інституціональний аспект. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 4. С. 15–20.
9. Мельник Ю.М., Сагер Л.Ю., Сигида Л.О. Комерціалізація інноваційної продукції: сутність та етапи. Інструменти та методи комерціалізації інноваційної продукції: монографія. Суми : ФОП Ткачов, 2018. С. 116–124.
10. Santo B. *Innovacio a gazdasagi fejlesztes eszkoze*, Hungarian, by Muszaki konyvkiado, Budapest, 1985. 296 p.
11. Services sphere cluster management: virtualization and methodological aspects : monograph / Mashika Hanna, Zelic Victoria, Kiziun Alla, Maslyhan Roman et al. Odesa : Kuprienko S. V., 2023. 131 p.
12. Twiss B., Pitman Freeman Ch., Soete L. *Managing Technological Innovation*, 4th Edition, London: The Economics for Industrial Innovation. Cambridge: MIT Press, 1997. pp. 334–350.
13. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. Тернопіль: «Економічна думка», 2003. 326 с.
14. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ : Вид. дім «Києво-Могил. акад.», 2011. 242 с
15. Freeman C., Soete L. *The economics of industrial innovation* (3d ed). MIT Press. 1997.

References:

1. Antonyuk L. L., Poruchnyk O. M. and Savchuk V. S. (2003) Innovatsiyyi: teoriya, mekhanizm rozrobky ta komertsializatsiyyi [Innovations: theory, mechanism of development and commercialization]. *Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)*
2. Gaiduk L. A. (2014) Innovatsiyyi yak faktor zabezpechennya konkurentospromozhnosti pidpryyemstv Ukrayiny [Innovation as a factor in ensuring the competitiveness of Ukrainian enterprises], *Naukovi pratsi NDFI*, vol. 1, pp. 22–28.
3. Gritsay O. I. (2010), Ekonomichna sutnist' terminu «innovatsiynyy protses» [The economic essence of the term “innovation process”], *Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy mashynobudivnoyi haluzi*, vol. 3, p. 126–136.
4. Dekalyuk O. V., Bereza A. A. (2011) Innovatsiyna diyal'nist' korporatsiy: mizhnarodnyy ta vitchyznyanyy dosvid [Innovative activity of corporations: international and scientific evidence], *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, vol. 2(1), pp. 141.
5. Dudar T. G., Melnichenko V. V. (2005) Innovatsiynyy menedzhment [Innovative management]. *Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury (in Ukrainian)*
6. Drucker P. F. (1985), *Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles*. New York: Harper & Row.
7. Zyanko V. V. (2005) Innovative entrepreneurship in Ukraine: problems of formation and development. Vinnytsia: UNIVERSUM (in Ukrainian)
8. Kraus N. M. (2013) Innovatsiynyy protses yak osnova formuvannya mekhanizmu innovatsiynoyi infrastruktury: instyutsiynyy aspekt [The innovation process as the basis for the formation of the mechanism of innovation infrastructure: institutional aspect], *Naukovyy visnyk Poltavs'koho universytetu ekonomiky ta torhivli. Seriya "Ekonomichni nauky"*, vol. 4, pp. 15–20.

9. Mel'nyk Yu. M., Saher L. Yu., Syhyda L.O. (2018) Komertsializatsiya innovatsiynoyi produktsiyi: sutnist' ta etapy. Instrumenty ta metody komertsializatsiyi innovatsiynoyi produktsiyi [Commercialization of innovative products: essence and stages. Tools and methods of commercialization of innovative products]. Sumy: FOP Tkachev. (in Ukrainian)
10. Santo B. (1985) *Innovacio a gazdasagi fejlesztes eszkoze* [Innovation as a Means of Economic Development]. Budapest: Muszaki konyvkiado.
11. Mashika H., Zelic V., Kiziun A., Maslyhan R. Et. al. (2023) Services sphere cluster management: virtualization and methodological aspects. Odesa: Kuprienko S. V.
12. Twiss B., Pitman Freeman Ch. and Soete L. (1997) *Managing Technological Innovation. The Economics for Industrial Innovation*. London: MIT Press, 4th Edition.
13. Khariv P. S. (2003) Innovatsiyna diyal'nist' pidpnyemstva ta ekonomichna otsinka innovatsiynykh protsesiv [Innovative activity of the enterprise and economic assessment of innovative processes]. Ternopil: Ekonomichna dumka. (in Ukrainian)
14. Shumpeter Y. A. (2011) *Teoriya ekonomichnoho rozvytku: Doslidzhennya prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsyклу* [Theory of Economic Development: A Study of Profits, Capital, Credit, Interest, and the Economic Cycle]. Kyiv: Publishing House "Kyiv-Mohyla Acad. (in Ukrainian)
15. Freeman C., Soete L. (1997) *The economics of industrial innovation*. London: MIT Press, 3d ed.